

БРАНКО БЕЛИЋ

Лекови за политичку коректност

Неке нове биотехнологије, као употреба козметичке неурофармакологије, већ су део реалности. Задовољније жене у породици и мушкарци са мањком агресивности стубови су друштва политичке коректности

МАРИЈА МИЦОВИЋ

Проф. др Војин Ракић (1967) српски филозоф и политиколог аутор је више дела на енглеском и српском језику. Дипломирао је филозофију у Србији, магистрирао европске студије у Прагу, а магистрирао и докторирао политичке науке на Универзитету Ратгерс у САД. После 2000. године био је саветник Уједињених нација у Влади Србије, када је у сарадњи са тадашњим премијером Зораном Ђинђићем руководио стручним тимовима који су обавили функционалне анализе у пет министарстава српске владе. Њихов циљ био је унапређење ефикасности државне управе. Фокус његовог рада на Институту за филозофију и друштвену

теорију биће, како каже, политичка филозофија/етика међународних односа, као и биоетика, које по његовом мишљењу спадају у „примењену етику“. Страстан је заговорник рада на пољу биоетике која повезује природне и друштвене науке и данас је „хит“ у свету.

Који је био ваш лични мотив да се вратите и останете у Србији?

Да postanем судионик у процесу стварања нове, демократске и просперитетне српске државе. Пошто сам докторирао у САД, добио сам посао у Центру за изучавање политике високог образовања (CHEPS) на Универзитету Twente у Холандији. Тамо сам провео скоро три године, а отишао сам пошто сам 2001. године добио могућност да postanем

директор програма УН-а за истраживање и развој у Савету за државну управу Владе Србије. Убрзо по прихватању тог посла постао сам и специјални саветник УН-а у Влади Републике Србије. Јасно вам је да сам на тај начин постао некакав судионик у процесу који помињем.

Како видите стање у државној управи данас? Зашто сте напустили позицију саветника?

Мислим да би поједностављивање процедура и „електронизација процеса“ довели не само до ефикаснијег рада, већ и до смањења корупције у државној управи. Што је мање служби које грађанин мора да прође у завршавању својих административних послова, то ће наићи на мање могућности да буде

наведен или принуђен на корумпирање неког службеника. Мање корупције у државној управи имплицира више моралне стандарде. Већи број земаља ЕУ могу нам у том смислу послужити као примери које можемо једноставно преузети. Позицију саветника напустио сам зато што сам хтео да се вратим свом основном позиву научно-академском раду.

Да ли бисте младим стручњацима у расејању саветовали да се врате у Србију?

На ово питање не могу да одговорим популарним позивом да се и други Срби врате овде. Нема општих правила. Но, рећи ћу нешто о научним кадровима. У српској научној заједници има квалитетних људи. Ипак, један њен део је јалов. Министарство за науку и технолошки развој стога је пре одређеног времена увело систем бодовања објављених радова. Што више објавите у добрим часописима, тим боље. Од тога зависе и плате научника. Постављањем истинских критеријума у науци јалови научници (или „научници“) биће принуђени или да почну да дају резултате или да своје позиције уступе другима. На њихову жалост, али на радост српске науке. Ако се то догоди, млади српски научници из такозване дијаспоре имају разлога да се врате у Србију.

Прикључење ЕУ видите као највећу шансу Србије да после више векова постане део развијеног света - шта би по вашем мишљењу били кључни правци за хватање корака?

Да, улазак у Европску унију отвара Србији могућност да после више векова постане део заиста развијеног света. Такву могућност Србија није имала још од доба Немањића. На Србији је да одлучи да ли ће је искористити. Први корак је наша истинска, искрена

Срби су постали ретко глобализован народ. Паметна државна стратегија била би да се то искористи и да се ти људи истински подстакну да се укључе у живот Србије

одлука да постанемо део развијеног света. Развој науке је један од кључних елемената у том процесу.

Како оцењујете степен мотивације, с обзиром на значај изазова, као што је придруживање ЕУ?

Мотивација варира од човека до човека. Политичка мотивација је половична. Постојећа Влада је проевропска, али није за улазак Србије у НАТО - макар не декларативно. При том, веома јаке снаге у опозицији истински уопште нису ни за улазак у ЕУ. Србија заправо још није одлучила шта хоће.

Колико Србија каска у области филозофије и друштвених наука, односно биоетике, која нужно прати бум биотехнологије?

Неке нове биотехнологије заправо и нису потпуно нове, него су већ једно време реалност. Пример су неурохируршке интервенције под локалном анестезијом, познате као Deep Brain Stimulation (ДБС), а којима се могу санирати, на пример, фармакорезистентне епилепсије, дистоније, фармакорезистентне депресије. Но, ДБС се може користити и у „козметичке“ сврхе, баш као и „козметичка

неурофармакологија“. Наиме, показује се да ДБС и неки антидепресиви могу да се употребљавају не само у сврхе лечења, већ и у сврхе побољшања већ доброг расположења (како би се „пацијент“ осећао „better than well“, тј. „више него добро“). То отвара низ етичких, али и политичких и правних питања. Она неће заувек заобилазити ни Србију.

Тврдите да друштво политичке коректности почива и на контроверзним дометима козметичке неурофармакологије?

Посебно значајна доиста јесте употреба козметичке неурофармакологије у процесу стварања друштва „политичке коректности“, као и у сврхе кориговање политичке диверсификације у друштву. Да будем сасвим конкретан. Масовна употреба антидепресива прозака у САД, превасходно у женској популацији, ствара грађане са побољшаном сликом о себи у породици и друштву. Честа употреба риталина, углавном код дечака који су дијагностиковани да пате од „хиперкинетичког поремећаја“ или АДХД-а (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) испоставља се и да умањује и агресивност. При том, АДХД се тек од релативно скоро сматра обољењем или синдромом. Задовољније жене у породици и мушкарци са мањком агресивности стубови су друштва политичке коректности, као и јасни симптоми смањења политичке диверсификације у друштву.

Можете ли да елаборирате подстицајну тезу о егзодусу младих интелектуалаца 90-их година која, како кажете, одговара Хегеловој метафори „руже на крсту“?

Србија би требало да искористи компаративну предност коју је стицајем околности стекла после деведесетих. Знамо да је велики број младих људи напустио земљу и стекао образовање у САД, Канади, Европи, Аустралији, Новом Зеланду... Срби су постали ретко глобализован народ. Паметна државна стратегија била би да се то искористи и да се ти људи истински подстакну да се укључе у научни, привредни и политички живот Србије. Тако се онда једна несрећна околност из прошлости деведесетих може преокренути у српску предност данас. Тада се може испоставити да егзодус српских младих интелектуалаца деведесетих година одговара Хегеловој метафори „руже на крсту“ - руже наших данашњих могућности на крсту изгона стручњака деведесетих. А сами Срби опет ће бити ти који ће одлучити о томе да ли ће своје данашње могућности народа глобализованих стручњака и искористити. Нико други неће бити ни заслужан ни крив. ■

СИЛИКОНСКА ДОЛИНА КАО ТУРИСТИЧКА АТРАКЦИЈА

Слика менталног здравља у Србији је катастрофална. Који су најкрупнији био-етички изазови пред њом?

Познато нам је да су се лекови овде годинама могли добијати без рецепата (а често и даље могу). Масовна употреба анксиолитика и антидепресива је код великог броја људи створила зависност, али и навику да се поменута неурофармаколошка средства користе у козметичке сврхе. При том, Србија предњачи и у масовном подвргавању женске популације естетској хирургији. Недавно ме је један немачки филозоф који је овде дошао на конференцију питао где је та чувена „силиконска долина“. Није био лењ да после напорног пута и конференције, после поноћи оде да види како та долина изгледа.

„Вагинална хируршка козметика“ је доскора била омиљена међу порнозвездама и елитним проституткама. Сада се полако шири и на друге слојеве женске популације. Занимљиво је пратити шта ће се у том погледу догађати у Србији. И какве су перспективе поменутог ДБС-а код нас? Када та интервенција постане доступна и овде, не треба искључити могућност да ће се имућнији слојеви становништва томе подвргавати у козметичке сврхе (како би били „више него добро“ расположени), полако напуштајући употребу неурофармаколошких средстава.

Све ово повлачи за собом постављање изузетно значајних етичких, политичких и правних питања. Србија мора да буде припремљена за суочавање са њима. Зато се надам да ће пројекти који се баве етичким, политичким и правним аспектима нових биотехнологија добити одговарајућу пажњу у научном животу Србије у наредном периоду.